

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.5>

СУЧАСНА ПРАВОВА ДЕФІНІЦІЯ МОЛОДОГО СПЕЦІАЛІСТА: ПОГЛЯД КРІЗЬ МЕТОДОЛОГІЮ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ПРАВА

Коваленко О.О.,

*доктор юридичних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О.І. Процевського
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
<https://orcid.org/0000-0002-0883-9869>*

Головань Т.Г.,

*кандидат юридичних наук, доцент
в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін
кримінального права і процесу
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
<https://orcid.org/0000-0003-2509-865X>*

Коваленко О.О., Головань Т.Г. Сучасна правова дефініція молодого спеціаліста: погляд крізь методологію наукових досліджень у галузі права.

Метою статті є характеристика сучасної правової дефініції молодого спеціаліста крізь призму методології наукових досліджень у галузі права. Зазначено, що в усі часи однією з найактуальніших проблем держави, що потребувала свого вирішення була проблема працевлаштування випускників закладів освіти. Бо саме ця категорія – представники молоді – найгостріше відчували на собі різні зміни, що відбувалися в економіці, політиці і відповідно вирішували питання щодо свого вибору життєвого шляху, результати якого відбивалися на майбутньому держави. Зазначено, що на сьогоднішній день у законодавство, що регламентує правовий статус молодого спеціаліста було внесено зміни, але проблему визначеності дефініції «молодий спеціаліст» ними вирішено, на жаль, не було і зараз актуальні наукові дослідження, які б розглянули цю проблему відсутні. Акцентується увага на тому, що гарантії трудових прав молоді, будучи важливими способами реалізації державної молодіжної політики, позитивно впливають на процес соціалізації молоді, однак їх ефективність багато в чому залежить від правової визначеності категорії, якій ці гарантії надаються. А отже, норма права, яка містить дефініцію якогось поняття, має бути якісною, ґрунтуватися на потребах практики та результатах сучасної юридичної науки, зокрема методології, як її складової. Робиться висновок, що якісне правове регулювання відбувається у випадку, коли норми права формуються із урахуванням досягнень сучасної науки, ґрунтуючись на її методології, яка дозволяє отримувати якісні результати у вигляді якісних правових норм, чітких і зрозумілих, що складаються в єдиний правовий механізм, що дозволяє доступно, без перешкод реалізовувати особам їх права. У ході проведеного дослідження встановлено, що сучасна правова дефініція молодого спеціаліста крізь методологію наукових досліджень у галузі права, на разі, не відрізняється тими якостями, які б свідчили про якісне правове регулювання, а тому потребує оновлення. Автором надано пропозиції по вдосконаленню чинного законодавства щодо визначення поняття «молодий спеціаліст».

Ключові слова: право на освіту, право на працю, гарантії трудових прав, працевлаштування, молоді, молоді спеціалісти, випускники закладів освіти, методологія наукових досліджень у галузі права.

Kovalenko O.O., Golovan T.G. The modern legal definition of a young specialist: a look through the methodology of scientific research in the field of law.

The purpose of the article is to characterize the modern legal definition of a young specialist through the prism of the methodology of scientific research in the field of law. It is noted that at all times one of the most urgent problems of the state that needed to be solved was the problem of employment of graduates of educational institutions. Because it is precisely this category – representatives of the youth - who most acutely felt the various changes that were taking place in the economy, politics and, accordingly, resolved the issue of their choice of life path, the results of which reflected on the future of the state. It is noted that to date, changes have been made to the legislation regulating the legal status of a young specialist, but the problem of the definition of a “young specialist” has been solved by them, unfortunately, there were no current scientific studies that would consider this problem. Attention is focused on the fact that guarantees of youth labor rights, being important ways of implementing the state youth policy, have a positive effect on the process of youth socialization, however, their effectiveness largely depends on the legal certainty of the category to which these guarantees are provided. Therefore, a rule of law containing a definition of a concept must be qualitative, based on the needs of practice and the results of modern legal science, in particular methodology, as its component. It is concluded that high-quality legal regulation takes place in the case when legal norms are formed taking into account the achievements of modern science, based on its methodology, which allows obtaining high-quality results in the form of high-quality legal norms, clear and understandable, which form a single legal mechanism that allows it is possible for individuals to exercise their rights without hindrance. In the course of the conducted research, it was established that the modern legal definition of a young specialist through the methodology of scientific research in the field of law, at the moment, does not differ in those qualities that would indicate high-quality legal regulation, and therefore needs updating. The author provided suggestions for improving the current legislation regarding the definition of the concept of “young specialist”.

Key words: right to education, right to work, guarantees of labor rights, employment, youth, young specialists, graduates of educational institutions, methodology of scientific research in the field of law.

Постановка проблеми. У всі часи однією з найактуальніших проблем держави, що потребувала свого вирішення була проблема працевлаштування випускників закладів освіти. Бо саме ця категорія – представники молоді – найгостріше відчували на собі різні зміни, що відбувалися в економіці, політиці і відповідно вирішували питання щодо свого вибору життєвого шляху, результати якого відбивалися на майбутньому держави. Звичайно, насамперед, мова йшла про отримання заробітку, який би дав змогу забезпечити себе, а потім ще і своєю сім'єю, а отже й – про сферу застосування своєї здатності до праці, якою виступала площина реалізації права на працю. Отримати останню, враховуючи відсутність практичного досвіду, було завжди нелегко вчорашнім студентам, а тому в Україні склалася правова традиція надавати їм гарантії реалізації їх трудових прав, зокрема статус молодого спеціаліста.

Такі заходи, будучи важливими способами реалізації державної молодіжної політики, позитивно впливають на процес соціалізації молоді, однак їх ефективність багато в чому залежить від правової визначеності категорії, якій ці гарантії надаються. А отже, норма права, яка містить дефініцію якогось поняття, має бути якісною, ґрунтуватися на потребах практики та результатах сучасної юридичної науки, зокрема методології, як її складової. А на сьогоднішній день, на жаль, як і багато років тому, проблема правової визначеності залишається не вирішеною, бо зазначений зв'язок відсутній.

Стан опрацювання. Про правове регулювання гарантій трудових прав молоді, зокрема про правовий статус молодого спеціаліста – перманентно виникали дискусії в науці і свої роботи цьому питанню присвячували: автор даної публікації [1], [2], С. Сільченко [3], Б. Стахів [4], Я. Шевченко, О. Молявко [5] та ін. Однак, на разі, ці роботи стосуються вже не чинного законодавства, а відповідно зачіпають проблеми тодішніх реалій.

На сьогоднішній день у законодавство, що регламентує правовий статус молодого спеціаліста було внесено зміни, але проблему визначеності дефініції «молодий спеціаліст» ними вирішено, на жаль, не було і зараз актуальні наукові дослідження, які б розглянули цю проблему відсутні.

Мета статті. Зазначене дозволяє визначити мету статті: охарактеризувати сучасну правову дефініцію «молодий спеціаліст» крізь призму методології наукових досліджень у галузі права.

Виклад основного матеріалу. Чинний Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП України) визначає, що «молодим спеціалістам – випускникам закладів освіти державної форми власності, потреба в яких раніше була заявлена підприємствами, установами, організаціями, надається робота за

фахом на період не менше трьох років у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України» [5, ч. 2 ст. 197]. Підкреслю, що в даній редакції, ч. 2 ст. 197 було прийнято Законом України «Про дерадянїзацію законодавства» від 21 квітня 2022 р. № 2215-ІХ. До цього у змісті статті йшлося про випускників державних навчальних закладів. Таким чином, нарешті (з 2017 р., відтоді, коли було прийнято Закон України «Про освіту» у новій редакції), відбулась довгоочікувана зміна назви закладів, які можуть закінчити випускники, у відповідності до чинного законодавства про освіту. І цей факт можна охарактеризувати позитивно з точки зору методології наукових досліджень у галузі права, адже нарешті було отримано результат правової визначеності об'єкта отримання освіти, що виступає однією зі складових визначення молодого спеціаліста.

Однак, важливо підкреслити, що на час прийняття цих змін вже діяв інший закон – Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27 квітня 2021 р. № 1414-ІХ, який також містив визначення молодих спеціалістів. А саме: «держава гарантує надання роботи за фахом на період не менше трьох років молодим спеціалістам – випускникам закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти державної та комунальної форм власності, потреба в яких була визначена державним замовленням» [8, ч. 3 ст. 22].

Як бачимо, на відміну від відповідної статті КЗпП України, що визначає поняття молодих спеціалістів і яка не розкриває випускниками яких різновидів закладів освіти може бути випускник, щоб вважатися молодим спеціалістом, що вже не сприяє визначеності розглядаємої категорії, у цьому визначенні є ще істотна різниця щодо можливих форм власності, на яких засновується заклад освіти. Це вже не тільки державна форма власності, як в КЗпП України, а й комунальна.

Виникає закономірне питання: зміст і того, і іншого документа приймали народні депутати Верховної Ради України. Обидва нормативно-правові акти були прийняті нещодавно – з малим часовим проміжком один з одним. Як можна було допустити таку невідповідність? Як можна було не використати системний підхід до визначення правового об'єкта? Пройгнорувати доктринальний метод наукового дослідження, використання якого б не дозволило допустити таку очевидну розбіжність, що на разі, викликає практичне питання: так випускники тільки державних закладів освіти чи й комунальних також мають право на отримання правового статусу молодого спеціаліста? Адже державна і комунальна власність – це абсолютно різні форми власності. Комунальна власність не є різновидом державної форми власності. Стосовно цього Конституційний Суд України розтлумачив наступне: «Конституційний Суд України виходить з того, що регулювання відносин власності закріплено в Конституції України, яка визначила коло об'єктів і суб'єктів права власності (статті 13, 41, 142, 143), рівність усіх суб'єктів права власності (стаття 13), гарантії права власності й обов'язки власників (статті 13, 41) та встановила, що правовий режим власності має визначатися виключно законами України (пункт 7 частини першої статті 92). Із змісту наведених статей випливає, що на конституційному рівні принципово відокремлено комунальну власність від державної власності. Комунальна власність не входить до складу державної, є самостійним об'єктом права власності, управління якою здійснює безпосередньо територіальна громада або створені нею органи» [9].

Йдемо далі у порівнянні: у ст. 197 КЗпП України мова йде про те, що потреба в випускниках має бути раніше заявленою підприємствами, установами, організаціями [6, ст. 197], а от у Законі «Про основні засади молодіжної політики» потреба має бути визначеною державним замовленням [8, ч. 3 ст. 22].

Таким чином, маємо констатувати, що норми законів, які регламентують визначення молодого спеціаліста, прийняті з різницею всього лише в один рік, містять різні змістовні наповнення однієї правової категорії.

І прикрість цієї ситуації існує не тільки суто на теоретичному рівні. Абсолютно зрозуміло, що правова норма, яка не відрізняється визначеністю, породжує спірні ситуації на практиці, що аж ніяк не сприяє чіткості розуміння випускниками закладів освіти своїх прав, доступності молодих громадян до правових можливостей – додаткових гарантій їх трудових прав, а отже й не дозволяє у повній мірі «працювати» цій додатковій гарантії та бути ефективною.

Ситуацію ще й обтяжує той факт, що раніше діяв Порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням [10], який містив впорядкований чіткий механізм. На разі ж він не чинний і підзаконного постійно діючого акту не існує. Ми можемо лише віднайти деякі побічні норми щодо прояснення ситуації із визначенням категорії «молодий спеціаліст» у Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2022 р. [11] через норми, які пояснюють порядок вступу до закладів вищої освіти і дозволяють формувати місця

за державним і регіональним замовленням. Але, що цікаво, у цьому документі мова йде не тільки про заклади освіти, засновані на державній формі власності, але й на приватній також, в яких може бути державне замовлення [11, розділ 3 п. 1].

Отже, на жаль, питання правової визначеності дефініції молодого спеціаліста на разі залишається відкритим і потребує свого вирішення. Будучи одним із способів підтримки молоді, дана гарантія має відрізнитися своєю спроможністю діяти і застосовуватись, щоб кожна молода особа, яка прочитає про неї у правовій нормі, розуміла як і кому можна на неї претендувати, а отже планувати своє майбутнє, довіряючи своїй державі і залишаючись в ній, щоб саме тут жити й працювати, а не шукати більш сприятливі умови за кордоном.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Якісне правове регулювання відбувається у випадку, коли норми права формуються із урахуванням досягнень сучасної науки, ґрунтуючись на її методології, яка дозволяє отримувати якісні результати у вигляді якісних правових норм, чітких і зрозумілих, що складаються в єдиний правовий механізм, що дозволяє доступно, без перешкод реалізовувати особам їх права.

Сучасна правова дефініція молодого спеціаліста крізь методологію наукових досліджень у галузі права, на разі, не відрізняється тими якостями, які б свідчили про якісне правове регулювання, а тому потребує оновлення.

З урахуванням існуючих реалій, які свідчать про участь і держави, і регіонів у певних професійних кадрах, які заявляють свої потреби в заклади освіти і державної, і комунальної, і приватної власності, очевидно, що ці складові мають бути відображеними в законах у вигляді норм узгодженого змісту. А тому у якості пропозиції по вдосконаленню чинного законодавства, зокрема ч. 2 ст. 197 КЗпП України, ч. 3 ст. 22 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» подається наступне визначення молодих спеціалістів:

«держава гарантує надання роботи за фахом на період не менше трьох років молодим спеціалістам – випускникам закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти державної, комунальної та приватної форм власності, потреба в яких була визначена державним замовленням».

Дана тема не може бути вичерпаною лише цією роботою, а тому потребує продовження наукових досліджень, зокрема у напрямі розгляду та корекції механізму реалізації випускниками закладів освіти свого права на працю.

Список використаних джерел:

1. Коваленко О.О. Правовий статус молодого спеціаліста як гарантія працевлаштування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2004. №1 (19). С. 180–185.
2. Коваленко О.О. Щодо ефективності дії юридичної гарантії забезпечення молоді першим робочим місцем в умовах ринкової економіки. *Збірник наукових праць Харківського національного університету ім. Г.С. Сковороди «Право»*. 2018. Вип. 29. С. 47–51.
3. Сільченко С. Трудові правовідносини з молодими спеціалістами. *Право України*. 1998, № 9.
4. Стахів Б.О. Окремі питання надання молоді першого робочого місця. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 5. Т. 1. С. 165–170. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2017/5/tom_1/33.pdf.
5. Розвиток цивільного і трудового законодавства в Україні / Шевченко Я.М., Моляк О.В., Салатко А.Л. та ін. Харків: Консум, 1999. С. 239–251.
6. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page5#Text>.
7. Про дерадянізацію законодавства: Закон України від 21.04.2022 № 2215-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n62>.
8. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>.
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 3, частини другої статті 5, частин другої та сьомої статті 7 і частини п'ятої статті 29 Закону України «Про приватизацію державного майна» (в редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про приватизацію майна державних підприємств» від 19

- лютого 1997 року) (справа щодо приватизації державного майна) від 01.07.1998 № 9-рп/1998. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/781-komunalna-vlasnist>.
10. Порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням, затв. постановою Каб. Міністра України від 22.08.1996 № 992. *Зібрання постанов Уряду України*. 1996. № 17. Ст. 160.
 11. Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2022 р.: наказ М-ва освіти і науки України від 27.04.2022 № 392 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 02.05.2022 № 400). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2022/05.05.2022/Poryadok.pryyomu.VO.392-400.05.05.2022.pdf>.